

УДК 342.9

ГЕНЕЗИС АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВЧИНЕННЯ НАСИЛЬСТВА ЩОДО ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ В УКРАЇНІ

Оксана ПОШТАРЕНКО,
аспірантка кафедри адміністративного права і процесу та митної безпеки
Університету державної фіскальної служби України

АНОТАЦІЯ

У статті досліджується процес становлення адміністративної відповідальності за вчинення насильства щодо фізичної особи в Україні. Авторка вивчила визначення категорії «насильство» філософією, соціологією, представниками медичної та юридичної наук і дійшла висновку, що це поліфункціональна категорія, яка досліджується різними науками. Проаналізовано положення проекту Адміністративного кодексу 1924 року, правові норми Адміністративного кодексу 1927 року Української Соціалістичної Радянської Республіки та інших адміністративно-правових актів України радянської доби, які регламентували адміністративну відповідальність за «насильство» або інші діяння, що означали застосування насильницьких дій до людини. Аргументовано причини зміни адміністративного законодавства після утворення незалежної держави Україна. На підставі проведеного аналізу зроблено висновки.

Ключові слова: насильство щодо людини, адміністративна відповідальність за насильство щодо людини.

THE GENESIS OF ADMINISTRATIVE RESPONSIBILITY FOR COMMITTING PERSONAL VIOLENCE IN UKRAINE

Oksana POSTARENKO,
Postgraduate Student at the Department of Administrative Law and Process and Customs Security
of the University of the State Fiscal Service of Ukraine

SUMMARY

The article examines the process of the becoming administrative responsibility for committing personal violence in Ukraine. The author studied the definition of “violence” in terms of Philosophy, Sociology as also from the point of view of medical and legal scientists as a result the author considered it as a multifunctional category studied by various sciences. The following drafts as an Administrative Code of the Ukrainian SSR of 1924, the legal norms of the Administrative Code of the Ukrainian SSR of 1927, and other administrative and legal acts of Ukraine of the Soviet era. Nowadays, these acts regulated by the administrative responsibility for “violence” or other violent acts used against a person that analyzed in the paper. The reasons for the change of administrative legislation caused by the establishment of the independent state of Ukraine. The conclusions based on the proposed analysis.

Key words: violence against human beings, administrative responsibility for violence against human beings.

GENEZA RESPONSABILITĂȚII ADMINISTRATIVE PENTRU COMITEREA VIOLENȚEI ÎMPOTRIVA UNEI PERSOANE DIN UCRAINA

REZUMAT

Articolul examinează procesul de a deveni responsabil din punct de vedere administrativ pentru comiterea violenței împotriva unei persoane din Ucraina. Autorul a studiat definiția categoriei „violetenței” de către filozofie, sociologie, reprezentanți ai științelor medicale și juridice și a concluzionat că este o categorie multifuncțională, care este studiată de diverse științe. Au fost analizate prevederile proiectului Codului administrativ din 1924, normele legale ale Codului administrativ din 1927 al Republicii Sovietice Socialiste din Ucraina, precum și alte acte administrative și juridice ale Ucrainei din epoca sovietică, care reglementau responsabilitatea administrativă pentru „violetență” sau alte acte care însemnau utilizarea unor acte violente împotriva unei persoane. Motivele schimbării legislației administrative după instituirea statului independent al Ucrainei. Pe baza analizei, se trag concluzii.

Cuvinte cheie: violență împotriva ființelor umane, responsabilitate administrativă pentru violența împotriva ființelor umane.

Постановка проблеми. Правопорушення із застосуванням різних форм насильства в Україні здійснюються в значній кількості, скільки конкретно – визначити складно, оскільки не всі потерпілі наважуються про це казати, значна кількість випадків насильства не фіксується правоохоронними органами. Але наявні дані свідчать про тенденцію до збільшення таких фактів. Так, у 2017 році Національна поліція України зареєструвала майже 111 тисяч звернень із повідомленнями про вчинення події, пов’язаної з домашнім насильством, за результатами яких складено 80,8 тисяч прото-

колів про адміністративне правопорушення й відкрито близько 900 кримінальних проваджень. За даними Національної поліції, за 2018 рік кількість звернень із повідомленнями про домашнє насильство перевищила 115 тисяч, на підставі яких складено 99,5 протоколів про адміністративні правопорушення, передбачені статтею 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) [1]. Такий стан із насильством у країні потребує дослідження й удосконалення адміністративної відповідальності за вчинення насильства щодо людини.

Актуальність теми дослідження підтверджується необхідністю вивчення змісту, характеристики й визначення терміна «наси́льство», від якого залежить адміністративно-правова характеристика правопорушень із застосуванням насильства. Крім того, діалектичний метод дослідження вимагає дослідження виникнення, становлення й розвитку адміністративної відповідальності за вчинення насильства щодо фізичної особи в Україні.

Стан дослідження. За радянських часів різні аспекти адміністративної відповідальності в Україні досліджували такі вчені-адміністративісти: В.Б. Авер'янов, О.Ф. Андрійко, Ю.П. Битяк, І.П. Голосніченко, Є.В. Додін, С.В. Ківалов, Л.В. Коваль, Б.М. Лазарев, О.М. Якуба та багато інших. Натепер наукові розвідки в цій сфері відповідальності за вчинення насильства проводять М.В. Коваль, В.К. Колпаков, Т.О. Коломоець, Є.Б. Кубко, О.В. Кузьменко, О.П. Рябченко та інші. Однак малодослідженим залишається процес становлення й розвитку адміністративної відповідальності за вчинення насильства щодо фізичної особи в Україні.

Метою та завданням статті є дослідження поняття «наси́льство» як адміністративно-караного правопорушення, становлення й розвитку законодавства України про адміністративну відповідальність за вчинення насильства щодо фізичної особи.

Виклад основного матеріалу. Адміністративна відповідальність є важливим елементом механізму охорони й захисту прав, свобод і законних інтересів громадян від протиправних посягань. Про пріоритетність охорони прав і свобод громадян свідчить те, що в ст. 1 КУпАП законодавець ставить цей об'єкт захисту на перше місце [2, с. 194].

Правова оцінка правопорушень за вчинення насильства щодо фізичної особи залежить від змісту, характеристики й визначення терміна «наси́льство». Поняття «наси́льство» за своїм походженням є загальнослов'янським і належить до найдревнішого фонду слов'янської лексики – культурного надбання слов'ян чи окремих слов'янських народів, його основне значення – це ути́ск, приму́шування, звалтування [3, с. 330–331].

Досліджуючи природу насильства, філософська наука розрізняє щонайменше три основні напрями дослідження природи насильства: антропологічний, соціальний та етичний. Антропологічний підхід до розкриття природи насильства стверджує, що насильство має власне людську природу як цілеспрямовану й послідовну експансію та зумисний та організований прояв агресії. Соціальна філософія розрізняє передусім легітимне й нелегітимне застосування сили. Легітимним є насильство щодо порушників норм соціальних інститутів (наприклад, у сім'ї, державі), якщо таке насильство захищає соціальні інститути і його визнають усі члени суспільства. Етичний аспект дослідження насильства передбачає категоризацію проблеми в термінах добра і зла: насильство є злом, яке є категорично неприпустимим [4, с. 17–21].

Учений-філософ А.А. Гусейнов стверджує, що під час визначення поняття «наси́льство» існують два підходи – абсолютистський і прагматичний. Відповідно до першого, поняття «наси́лля» несе чітко виражену негативну навантаженість і включає всі форми фізичного, психологічного, економічного тиску, ототожнюється зі злом узагалі. Прагматичний підхід орієнтується на ціннісно нейтральне й об'єктивне визначення «наси́льство» й ототожнює його з фізичним та економічним збитком, який люди спричиняють один одному. Науковець розглядає насильство як різновид владно-вольових відносин між людьми, як такий примус і таку шкоду, які здійснюються всупереч волі того чи тих, проти яких вони спрямовані. Насильство є узурпація волі, посягання на свободу людської незалежності [5, с. 35–36].

Видатний норвезький учений-соціолог, практик, професор у сфері дослідження проблем миру й насильства Йохан Галтунг визначав насильство як будь-які обмеження для самореалізації людини, які можна усунути, і виокремлював три його форми: пряме, структурне й культурне насильство. Пряме насильство як об'єкт нашого дослідження – це діяння одних людей щодо інших, що спричиняють безпосередній збиток людям або їхній власності. Пряме насильство проявляється в тілесних ушкодженнях, затриманнях, санкціях, ставленні до людей як до громадян другого сорту тощо [6, с. 67].

Представники медичної науки, а саме керівний і координуючий орган у міжнародній роботі з охорони здоров'я – Всесвітня організація охорони здоров'я, визначають насильство так: «Навмисне застосування фізичної сили або влади, дійсне або у вигляді загрози, спрямоване проти себе, проти іншої особи, групи осіб або громади, результатом якого є (або є високий ступінь імовірності цього) тілесні ушкодження, смерть, психологічна травма, відхилення в розвитку або різного роду збиток» [7, с. 5]. У цьому визначенні підкреслюється навмисність і фактичне вчинення акту насильства, незалежно від його результату.

Представник юридичної науки, учений у галузі кримінального права А.Б. Блага виокремлює такі основні ознаки насильства: а) насильство – це акт поведінки (а не мотив або емоції) у вигляді діяння; б) протиправність як ознака насильства означає, що воно порушує права чи свободи людини; в) умисний характер діяння (діяння, учинене з необережності, не можна вважати насильницьким); г) учиняється з використанням силової переваги (застосовуються до осіб, які мають меншу здатність до захисту); д) спричиняє біль (фізичного або психологічного характеру); е) потерпіла особа вважає цю поведінку жорстокою й несправедливою; ж) здійснюється шляхом нав'язування своєї волі всупереч або поза волею потерпілого [8, с. 290].

Представниця юридичної психології Л.Р. Шувальська зазначає, що з функціонального погляду насильство являє собою навмисно здійснюване в просторі свободи, волі обмеження фізичних і моральних інтенцій людини. З позицій структурно-системного підходу насильство можна визначити як процес нав'язування силою своєї волі іншій людині з метою примусити її діяти всупереч власній волі. На думку вченої, поняття «наси́льство» варто тлумачити як «будь-який безпосередній суспільно-небезпечний та протиправний вплив на потерпілого, спрямований на подолання опору, подавлення його свободи вибору та заподіяння шкідливих наслідків, за які передбачено кримінальну відповідальність» [9, с. 15–19].

Ми поділяємо точку зору вченої Л.Р. Шувальської, яка, досліджуючи особливості суб'єкта насильницького злочину проти життя і здоров'я, виділила фактичні ознаки насильства та юридичні. До фактичних ознак вона зараховує об'єктивні ознаки, які характеризують зовнішню сторону правопорушення, і суб'єктивні ознаки, які відображають інтелектуальне й вольове ставлення правопорушника до своїх дій. До юридичних ознак насильства вчена зараховує незаконність дії, яка складається з протиправності й суспільної небезпеки діяння [9, с. 15–19]. Екстраполуючи результати дослідження вченої на адміністративно-правове поняття насильства, можна зазначити, що сукупність вищезазначених об'єктивних і суб'єктивних ознак є характерною й для насильства, за яке передбачена адміністративна відповідальність.

Зрозуміло, що здійснити вичерпний огляд усіх дефініцій терміна не є можливим, адже категорія «наси́льство» досить часто вживається в сучасному науковому дискурсі і її багатовекторність призводить до неоднозначності в її розумінні та тлумаченні. Ми поділяємо точку зору

вчених, представників науки кримінального права, що поняття «наси́льство» неможливо зарахувати до жодної з галузей знань [9, с. 11], оскільки це поняття міжгалузеве [10, с. 14–19], і вважаємо, що це поліфункціональна категорія, яка вивчається різними науками, кожна з яких має свій предмет і методи, відмінні від предметів і методів інших наук.

Дослідження природи адміністративної відповідальності за насильство проти людини в Україні із застосуванням діалектичного методу наукового пізнання вимагає її розгляду в динаміці, у зв'язку з розвитком українського суспільства, держави під впливом розвитку виробничих відносин, різних форм ідеології, боротьби класів тощо. Саме тому, використовуючи діалектичний метод пізнання, розглянемо процес становлення адміністративної відповідальності за насильство щодо фізичної особи в Україні.

Наприкінці 1917–1918 років, після розпаду Російської імперії, утворилася незалежна держава – Україна. Офіційно Українську Соціалістичну Радянську Республіку (УСРР) проголошено тимчасовим робітничо-селянським урядом України 6 січня 1919 року, а 5 грудня 1936 року, у зв'язку з прийняттям Конституції СРСР, перейменовано на Українську Радянську Соціалістичну Республіку (УРСР) [11]. Після входження України як союзної республіки до складу Радянського Союзу, створеного в 1922 році, наша держава почала створювати своє національне законодавство, у тому числі й адміністративне, у якому втілювала своє волевиявлення. Як зазначав на початку ХХ століття український правник, доктор юридичних наук, адміністративіст, історик держави та права, один із найвизначніших авторитетів адміністративного права того часу в Європі, Ю.Л. Панейко, «... хоча держава, будучи найвищим підметом, є суб'єктом спільних людських цілей, має необмежені адміністративні завдання, але кожний здобуток культури ставить перед державою щоразу нові й нові завдання» [12, с. 101].

У серпні 1924 року на розгляд Совнаркому УСРР був унесений проект Адміністративного кодексу УСРР, розроблений НКВС УСРР [13]. У статті 1 проекту Адміністративного кодексу УРСР зазначалося, що завданням зазначеного Кодексу є «укріплення революційної законності в управлінні й забезпечення основ революційного порядку та безпеки».

Зазначений проект Адміністративного кодексу УСРР уживав термін «наси́льство» або інші слова, які означали застосування насильницьких дій до людини, у таких випадках. Так, стаття 115 уповноважувала працівників міліції застосовувати зброю, у тому числі й у випадках для розсіювання натовпу, який чинить опір і намагається застосувати зброю або здійснює проти команди або окремого посадовця будь-які насильницькі дії; для оборони громадян від нападу, що загрожує їхньому життю, здоров'ю та недоторканності, якщо іншим способом захистити їх неможливо.

У статтях 124–125 заборонялося примушувати жебракувати дітей. На міліцію покладался обов'язок притягувати винних у жебракуванні до відповідальності в судовому чи адміністративному порядку за належністю, а в разі жебракування дітей повідомляти про такі факти дитячу соціальну інспекцію.

У статті 426 зазначалося, що губернські та окружні адміністративні відділи зобов'язані здійснювати адміністративний нагляд за всіма місцями, де може відбуватися залучення населення до розпусти й жінок до проституції. Причому, відповідно до ст. ст. 427, 429, органи управління в розпорядженнях і діях із боротьби з проституцією не повинні здійснювати облави та переслідування проститутток, застосовувати до них інші методи нагляду, а вести рішучу боротьбу з посередниками й пособниками прости-

туції, притягуючи їх до кримінальної відповідальності за ст. 171 Кримінального кодексу.

Статті 448–451 регламентували заходи міліції з протидії хуліганству, яке визначалося як «пустотливі, безцільні дії, пов'язані з явним проявом неповаги до окремих громадян або суспільству загалом». Відповідно до ст. 450, міліція була зобов'язана не допускати на вулицях та інших місцях суспільного користування буйства, бійок, кулачних боїв і грубих проявів безсоромності, як-то: непристойної лайки, відкритого зазивання з боку чоловіка або жінки до розпусти тощо.

Ми вважаємо, що такі активні дії, як примушення до жебракування дітей, залучення жінок до проституції й окремі хуліганські дії, наприклад, образливе чіпляння до людей, що принижує їхню честь і гідність, залежно від обставин справи можуть набувати форм фізичного чи психічного насильства.

Зазначений проект Адміністративного кодексу УСРР так і не був прийнятий, але багато його положень відображено в правилах, актах, циркулярах центральних відомств Української Республіки [14, с. 151].

У жовтні 1927 року ВУЦВК УСРР затвердив Адміністративний кодекс УСРР (уведений у дію з 1 лютого 1928) [15], підготовлений за участю відомих адміністративістів того часу О.С. Євтихієва, В.Л. Кобалевського. Унікальність цього Кодексу полягала в тому, що він не мав аналогів у союзних республіках СРСР і діяв зі змінами й доповненнями аж до 1980 року, коли були прийняті Основи законодавства СРСР про адміністративні правопорушення [14, с. 41]. Нормами Кодексу вже конкретніше визначалися завдання і сфера застосування цього нормативного акта. Так, у п. 1 зазначалося, що завданням зазначеного Адміністративного кодексу є «забезпечення революційної законності в адміністративній царині та систематизування правил, що регулюють, відповідно до основних принципів радянського ладу, діяльність адміністративних органів та інших органів у цій царині».

У Кодексі не застосовувався термін «наси́льство», але можна припустити, що заходи адміністративного впливу за дії із застосуванням насильства передбачалися п. 2 арт. 72 розділу 2 «Заходи адміністративного впливу, що їх застосовується за маловажні праволомства», де зазначалося, що «адміністративним органам надано право вживати заходи адміністративного впливу за такі маловажні праволомства, як хуліганство, тобто бешкетні дії, поєднані з очевидною неповагою до Республіки або суспільства й коли ці дії не обтяжені буйством чи іншими обставинами, передбачені в статті 70 Кримінального кодексу УСРР». Терміном «праволомство» в той період позначалося правопорушення. В Адміністративному кодексі УСРР зі змінами й доповненнями на 15.11.1935 [16] термін «праволомство» замінений на термін «правопорушення», який застосовується й у сучасному законодавстві України.

У пункті 2 арт. 72-1 Кодексу передбачалося «відповідальність за перешкоджання дітям відвідувати школу на заяву про це завідача школи». У зв'язку з цим сільським радам надавалося право «застосовувати заходи адміністративного впливу у формі висловлювання громадської догани (на словах чи через пресу) і штрафу найбільш один карбованець або примусові роботи найбільш два дні за такі праволомства». Уважаємо, що в разі перешкоджання дітям відвідувати школу теж могли застосовуватися насильницькі дії.

В статті 98 Кодексу встановлювалося, що міліція мала право застосовувати зброю в тому числі й «для оборони громадян від нападу, що загрожує їхньому життю, здоров'ю і незайманості, коли інакше оборонити їх не можна; щоб припинити погроми або інше насильницьке

важіння на державу, громадян або приватне майно, коли припинити це важіння іншим способом не можна».

В Адміністративному кодексі вперше використовується поняття «адміністративна відповідальність». Так, в статті 175 зазначалося: «Особа, що затаїла речі, які треба конфіскувати, притягається до адміністративної або судової відповідальності, одночасно відбираючи речі, що їй треба конфіскувати».

З прийняттям Конституції СРСР 1936 року багато положень Адміністративного кодексу 1927 року втратили чинність, а на початку 50-х років він узагалі став бібліографічною рідкістю. У 1956 році Міністерство юстиції УРСР видало його у витягах із додатками для переважно службового використання [17, с. 33]. У ньому були систематизовані адміністративні законодавчі акти станом на 1 січня 1956 року, вилучено скасовані раніше правові норми й не включені ті, які офіційно не скасовані, але фактично втратили своє значення [18, с. 25]. Безперечно, як цілком слушно стверджує Т.О. Коломоєць, передбачити в кодексі всі життєві ситуації об'єктивно неможливо, адже кодекс регулює найважливіші питання – засади, принципи, завдання, елементи складу правопорушення, відповідальність, процедурні питання тощо. Усі інші акти, що регламентують окремі питання, приймаються на підставі кодексу, деталізують його положення й у жодному разі не можуть йому суперечити [17, с. 31].

У післявоєнні роки держава надає вагомого значення адміністративній регламентації питань забезпечення громадського порядку, забезпеченню охорони життя і здоров'я людей. У боротьбі з порушеннями громадського порядку адміністративна відповідальність є найбільш поширеним видом юридичної відповідальності, ефективним засобом його правової охорони [18, с. 30].

На початку 1960-х років збільшення кількості хуліганських проявів у країні як однієї з поширеніших форм громадської непокорності, поширення «хуліганізації» територій, поява її нових форм змусили державну владу реагувати більш рішуче на ці прояви [19, с. 103–106]. У зв'язку з цим 18 січня 1957 року Президія Верховної Ради УРСР прийняла Указ «Про відповідальність за дрібне хуліганство», у ст. 1 якого встановлювалося, що за дрібне хуліганство застосовується арешт на строк від 3 до 15 діб або штраф від 10 до 30 крб., якщо вчинені хуліганські дії за своїм характером не тягнуть покарання, передбаченого ст. 206 Кримінального кодексу Української РСР. У статті 2 зазначалося, що матеріали за дрібне хуліганство розглядаються народним суддею одноосібно, протягом доби після надходження їх з органів міліції, з викликом особи, яка вчинила хуліганські дії, а в необхідних випадках і свідків. Постанова народного судді про застосування заходу адміністративного впливу була остаточною й оскарженню не підлягала.

13 червня 1963 року Указом Президії Верховної Ради УРСР ст. 2 Указу «Про відповідальність за дрібне хуліганство» була доповнена таким змістом: матеріали на осіб, винних у вчиненні дрібного хуліганства, з урахуванням особи порушника й характеру вчиненого ним проступку можуть бути направлені громадській організації, колективу трудящих або товариському суду для застосування заходів громадського впливу [20, с. 240–241].

Зазначений Указ відіграв позитивну роль у поліпшенні суспільного і громадського порядку в країні, після його прийняття з'явилася можливість притягувати до адміністративної відповідальності осіб, які поводилися непристойно в громадських місцях, крім того, на його підставі були звільнені від кримінальної відповідальності особи, які були засуджені за ч. 1 ст. 70 Кримінального кодексу УРСР за хуліганські дії з незначними наслідками.

26 липня 1966 року Президія Верховної Ради СРСР прийняла Указ «Про посилення відповідальності за хуліганство», згідно з яким винних за вчинення дрібного хуліганства, під яке підпадав і такий вид насильства, як образливе чіпляння до громадян, притягали до адміністративної відповідальності. Цим Указом також унесені доповнення до ст. 206 КК УРСР, відповідно до яких у разі вчинення повторно протягом року дрібного хуліганства наставала кримінальна відповідальність за ч. 1 ст. 206 КК УРСР [21]. Таке положення є прикладом об'єднання юридичних ознак адміністративно-правового характеру з кримінально-правовими ознаками.

Кінець другого – початок третього тисячоліття у світі ознаменувалися поширенням глобалізаційних процесів, які спричинили виникнення кризових явищ, соціально-політичних конфліктів та ускладнили життя людини; розвитком демократії з неминучим домінуванням прав і свобод людини; формуванням нових держав і водночас загостренням глобальних проблем людства, до яких належить і насильство. Ці зміни були однією з причин того, що в 90-х роках минулого століття світова спільнота кардинально змінила своє ставлення до феномена насильства. З огляду на світові масштаби цього ганебного явища, на 34 сесії ООН прийнято й відкрито для підписання 18 грудня 1979 року Конвенцію про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAM), 20 грудня 1993 року Генеральною Асамблеєю ООН у її Резолюції 48/104 прийнята Декларація про усунення насильства проти жінок.

Утворення 24 серпня 1991 року незалежної держави, обрання Україною своїм стратегічним напрямом інтеграцію в європейський економічний і політико-правовий простір – ці та інші події безпосередньо вплинули на якісне оновлення й розвиток адміністративного права, яке перебуває на етапі свого радикального реформування, зміни домінуючої в минулому, заснованої на етатистських цінностях ідеології «панування» держави над людиною, превалювання інтересів держави над інтересами людини на протилежну – «людноцентристську» ідеологію, згідно з якою держава має «служити» інтересам громадян (діяти на благо людини), усебічно забезпечувати пріоритет прав, свобод і законних інтересів людини у сфері діяльності публічної адміністрації [22, с. 11].

У кінці другого й на початку третього тисячоліття в українському суспільстві почали порушуватися питання насильства в сім'ї, гендерного й дитячого насильства. 15 листопада 2001 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про попередження насильства в сім'ї», який утратив чинність на підставі Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2017 № 2229-VIII (набув чинності 7 січня 2018 року) [23].

У 2003 році до КУпАП включена окрема ст. 173-2, яка передбачає адміністративну відповідальність за вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування [24].

Висновки. На підставі аналізу розглянутих положень вважаємо, що насильство щодо фізичної особи як адміністративне правопорушення – це цілеспрямоване, неправне, умисне застосування правопорушником сили або погроза її застосування з метою заподіяння шкідливих наслідків: обмеження природних прав особистості або її законних прав і свобод, примушення її до певної поведінки, заподіяння або загроза заподіяння фізичної, моральної або матеріальної шкоди людині всупереч її волі.

З початку утворення Української СРР її адміністративне законодавство розвивалося разом і під впливом законодавства Радянського Союзу, було одним із інструментів

правового забезпечення панівної в той час адміністративно-командної системи, відбивало державне волевиявлення з укріплення революційної законності в управлінні й забезпечення основ революційного порядку та безпеки.

У проєкті Адміністративного кодексу УСРР 1924 року й в Адміністративному кодексі УСРР 1927 року не містилося конкретних правових норм, які б регулювали адміністративну відповідальність за вчинення насильства щодо фізичної особи, але передбачалася адміністративна відповідальність за такі активні дії, як примушення до жебракування дітей, залучення жінок до проституції й окремі хуліганські дії, які залежно від обставин набували форм фізичного чи психічного насильства над людиною.

Узагальнюючи аналіз адміністративного законодавства радянських часів, що встановлювало відповідальність за хуліганство, можна зробити висновок, що радянська влада за допомогою права забезпечувала передусім захист державних інтересів і вважала, що хуліганські прояви завдають шкоди більше державі, ніж правам і свободам громадян. І лише з набуттям незалежності адміністративне право України почало змінювати ідеологію превалювання інтересів держави на ідеологію забезпечення пріоритету прав, свобод і законних інтересів людини у сфері діяльності публічної адміністрації.

Список використаної літератури:

1. За домашнє насильство – за грати: Як в Україні та світі борються зі знуцанням у родині. 22 листопада 2019 р. URL: https://zik.ua/news/2019/11/22/za_domashnie_nasylstvo_za_hraty_yak_v_ukraini_ta_sviti_boriatsia_zi_znushchanniam_u_rodyni_946146 (дата звернення: 15.01.2020).
2. Адміністративно-правовий захист прав громадян : навчально-методичний посібник / К.К. Афанасьєв, В.В. Гостєв, С.О. Несвіт та ін. ; МВС України. Луганськ : Луганський державний університет внутрішніх прав ім. Е.О. Дідорєнка, 2011. 280 с.
3. Материалы для Словаря древнерусского языка по письменным памятникам. Санкт-Петербург : Типография императорской академии наук, 1902. Т. 2. 852 с.
4. Бойченко Н.М. Філософське розуміння природи насильства. *Антропологічні виміри філософських досліджень*. 2017. Вип. 12. С. 16–26.
5. Гусєйнов А.А. Поняття насилія и ненасилія. *Вопросы философии*. 1994. № 6. С. 35–36.
6. Galtung J. The true worlds: transnational perspective. N.Y. : The free press, 1980. P. 67.
7. Насилие и его влияние на здоровье. Доклад о ситуации в мире / под ред. Этьенна Г. Круга и др. ; пер. с англ. Москва, 2003. 376 с.
8. Блага А.Б. Насильство як правова категорія. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ* : збірник наукових праць. 2013. № 3. С. 285–290.
9. Шувальська Л.Р. Суб'єкт насильницького злочину проти життя і здоров'я: психологічні та правові засади : монографія. Чернівці : Технодрук, 2015. 244 с.
10. Колєсников И.С. Уголовно-правовое понятие насилия. *Ползуновский вестник*. 2006. № 3. С. 114–119.
11. Гай-Нижник П. «Самостійна» УСРР: хронологія виникнення маріонеткової псевдодержави та її «добровільного» вступу до СРСР. URL: <http://incognita.day.kyiv.ua/xronologiya-viniknennya-marionetkovoyi-psevdoderzhavi.html> (дата звернення: 16.01.2020).

12. Наука адміністрації й адміністративного права. Загальна частина (за викладами професора Юрія Панейка) / укладачі : В.М. Бєвзенко, І.Б. Коліушко, О.Р. Радішевська, І.С. Гриценко, П.Б. Стецюк. Київ : ВД «Дакор», 2016. 464 с.

13. Адміністративний кодекс УСРР: Проєкт. Харків : Видавництво Народного комісаріату внутрішніх справ УСРР, 1924. 84 с.

14. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник : у 2 т. / ред. колегія: В.Б. Авер'янов (голова) та ін. Київ : ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007. Том 1 : Загальна частина. 592 с.

15. Адміністративний кодекс УСРР. Зі змінами та доповненнями на 1 грудня 1929 р. Затверджений постановою ВУЦВК від 12.10.27 р. Харків : Юридичне видавництво НКЮ УСРР, 1930. 224 с.

16. Адміністративний кодекс УСРР. Затверджений постановою ВУЦВК від 12.10.27 р. зі змінами і доповненнями на 15.11.35 р. Київ : Вид-во ЦВК УСРР «Радянське будівництво і право», 1935.

17. Коломоєць Т.О., Гаджієва Ш.Н. Кодекс як джерело адміністративного права України: історія, сучасність та перспективи: монографія. Запоріжжя : ЗНУ, 2014. 176 с.

18. Тимченко І. Адміністративна відповідальність. Київ : Вид-во політ. літ. України, 1977. 64 с.

19. Швидкий В. Місто vs село: подібне та особливе в деяких асоціальних проявах, настроях в Україні 1950–1960-х рр. С. 86–113. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/87875/05-hvydkyiNEW.pdf?sequence=4> (дата звернення: 07.01.2020).

20. Законодавство про адміністративну відповідальність / за ред. І.П. Кононенка. Київ : Вид-во політ. літ. України, 1965. 278 с.

21. Про посилення відповідальності за хуліганство : Указ Президії Верховної Ради СРСР від 26 липня 1966 р. / Верховна Рада СРСР. *Відомості Верховної Ради СРСР*. 1966. № 30. Ст. 595.

22. Авер'янов В. Нова доктрина українського адміністративного права: концептуальні позиції. *Право України*. 2006. № 5. С. 11–17.

23. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 7 грудня 2017 р. № 2229-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19> (дата звернення: 06.01.2020).

24. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо встановлення відповідальності за вчинення насильства в сім'ї або невиконання захисного припису : Закон України від 15 травня 2003 р. № 759-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/759-15> (дата звернення: 06.01.2020).

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРА

Поштарєнко Оксана Вікторівна – аспірантка кафедри адміністративного права і процесу та митної безпеки Університету Державної фіскальної служби України

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Poshtarenko Oksana Viktorivna – Postgraduate Student at the Department of Administrative Law and Process and Customs Security of the University of the State Fiscal Service of Ukraine

oksana.poshtarenko.81@gmail.com